

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

A Program to Strengthen Creative Leadership of School Administrators
under Kalasin Elementary Education Service Area Office 2

อรยา ภูสมจิตร^{1*} สุภัทร พันธุ์พัฒนกุล²
Ooraya Phusomjit^{1*} Supat Punpattanakul²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) สร้างและตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 113 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน และผู้บริหารและครูหัวหน้าวิชาการ 18 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับ คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความคิดยืดหยุ่น และการสร้างวิสัยทัศน์
2. โปรแกรมประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ 3 โมดูล วิธีการพัฒนา และการวัดและประเมินผล โดยมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด
3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อค้นพบสำคัญคือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ และโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: โปรแกรม, การเสริมสร้าง, ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the current conditions, desirable conditions, and needs for enhancing creative leadership of school administrators 2) develop and validate a program to strengthen creative leadership 3) evaluate the suitability and usefulness of the program. The samples consisted of 113 school administrators, 7 experts, and 18 administrators and academic lead teachers. Research instruments included questionnaires, interview forms, and evaluation forms. Data was analyzed using basic statistics and content analysis.

The results of this research found that:

1. The current conditions were at a high level, while the desirable conditions were at the highest level. The priority needs were creative thinking, cognitive flexibility, and vision creation.
2. The developed program comprised principles, objectives, content in 3 modules, development methods, and evaluation. Its suitability and feasibility were at the highest level.

^{1,2} มหาวิทยาลัยศรีปทุม ขอนแก่น

^{1,2} Sripatum University Khon Kaen

* Corresponding Author E-mail: oorayaphusomjit@gmail.com

3. The program's suitability and usefulness were evaluated to the highest level. Key findings revealed that creative leadership consists of 3 components, and the developed program can effectively enhance creative leadership of school administrators.

Keywords: Program, Strengthen, Creative leadership, School administrators

บทนำ

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก (วิจารณ์ พานิช, 2556) การปฏิรูปการศึกษาในยุคนี้มุ่งเน้นการพัฒนา 4 มิติสำคัญ ได้แก่ การปฏิรูปนักเรียน ครู โรงเรียน และระบบบริหารจัดการ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2556) ซึ่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรสามารถใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่ (Dunham & Klafehn, 1990)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative leadership) เป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ ที่ต้องมีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่นทางความคิด สามารถสร้างวิสัยทัศน์ และกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร (Stoll & Temperley, 2009) สอดคล้องกับแนวคิดของ Sternberg (2006) ที่เสนอว่าผู้นำเชิงสร้างสรรค์ต้องมีความสามารถในการคิดนอกกรอบ กล้าเสี่ยง และมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีพันธกิจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2, 2565) อย่างไรก็ตาม จากรายงานผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการบริหารจัดการในบางสถานศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารให้สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จท่ามกลางความท้าทายในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods research) แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 158 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 113 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority needs index: PNI)

2. ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรม

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ จำนวน 7 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความเหมาะสมของโปรแกรม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จัดการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อประเมินความเหมาะสมของโปรแกรม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. ระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าวิชาการ จำนวน 18 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำเสนอโปรแกรมและประเมินผล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง "โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2" มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยสามารถนำเสนอผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

องค์ประกอบ ภาวะผู้นำเชิง สร้างสรรค์	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	D	I	PNI	ลำดับ
1. การมีความคิด ยืดหยุ่น	3.95	0.055	มาก	4.96	0.062	มากที่สุด	3.95	4.96	0.255	2
2. การมีความคิด สร้างสรรค์	3.78	0.055	มาก	4.96	0.036	มากที่สุด	3.78	4.96	0.312	1
3. การสร้าง วิสัยทัศน์	3.87	0.059	มาก	4.93	0.107	มากที่สุด	3.87	4.93	0.147	3
รวม	3.86	0.002	มาก	4.95	0.035	มากที่สุด				

จากตารางที่ 1 พบว่า

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการพัฒนาโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.86$, $SD = 0.002$) สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 2 มีการแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในระดับที่น่าพอใจ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านการมีความคิดยืดหยุ่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 3.95$, $SD = 0.055$) แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีความสามารถในการปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดี รองลงมาคือด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ($M = 3.87$, $SD = 0.059$) สะท้อนถึงความสามารถในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ($M = 3.78$, $SD = 0.055$) ซึ่งอาจเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในการพัฒนา

2. สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.95$, $SD = 0.035$) แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังที่สูงต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีความคิดยืดหยุ่นและด้านการมีความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน ($M = 4.96$) สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองด้านนี้เป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญและเป็นที่ต้องการอย่างมากในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ รองลงมาคือด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ($M = 4.93$, $SD = 0.107$) ซึ่งยังคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ

3. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พบว่าการมีความคิดสร้างสรรค์มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI = 0.312$) สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันที่พบว่า ด้านนี้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่ต้องการการพัฒนามากที่สุด รองลงมาคือ การมีความคิดยืดหยุ่น ($PNI = 0.255$) และการสร้างวิสัยทัศน์ ($PNI = 0.147$) ตามลำดับ ข้อมูลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดลำดับความสำคัญและออกแบบเนื้อหาของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เนื้อหาสาระ วิธีการพัฒนา และการวัดและประเมินผล โดยเนื้อหาสาระของโปรแกรมแบ่งเป็น 3 โมดูล สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ได้แก่ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การเสริมสร้างความคิดยืดหยุ่น และการสร้างและพัฒนาวิสัยทัศน์ วิธีการพัฒนาใช้แนวคิด 70:20:10 ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเป็นหลัก ประกอบด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง และการศึกษาดูงาน

ผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.75$, $SD = 0.28$) สะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูหัวหน้าวิชาการ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโปรแกรม พบว่าโปรแกรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.82$, $SD = 0.25$) และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.89$, $SD = 0.18$) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยมีการออกแบบเนื้อหาและวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในระดับที่น่าพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา โยธายุทธ (2564) และ กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์ (2562) ที่พบว่าสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพ ฤทธิ์บำรุง (2556) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการมีวิสัยทัศน์ และการคิดสร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังที่สูงขึ้นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สอดคล้องกับแนวคิดของ Abdul (2007) ที่เสนอว่าผู้นำในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ต้องมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถสร้างนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Puccio et al. (2011) ที่ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในการนำองค์กรไปสู่นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

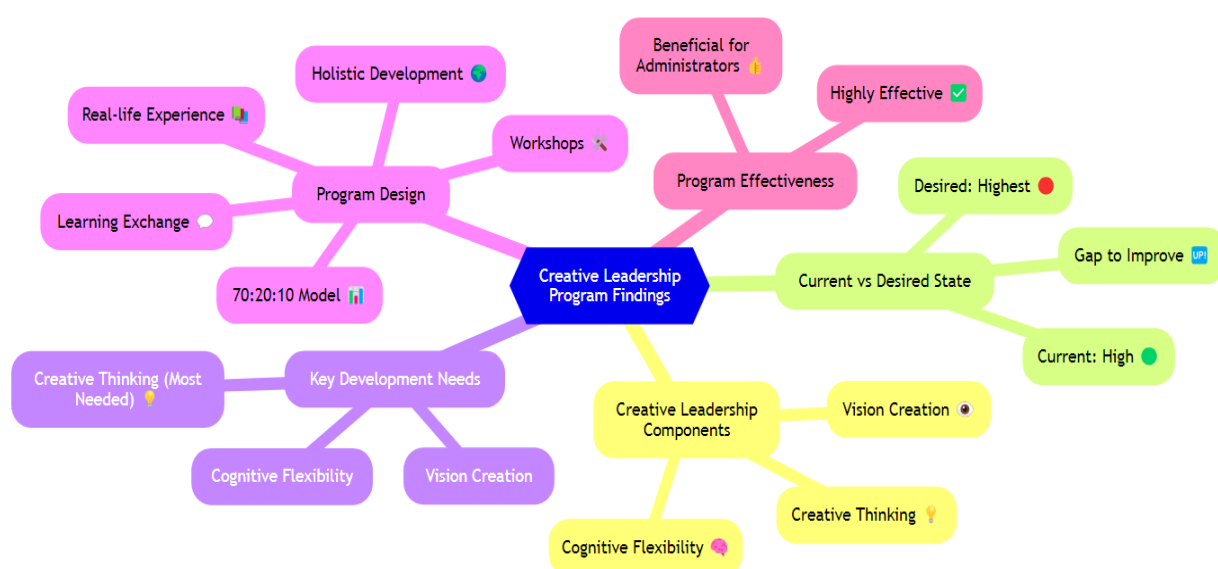
2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พบว่าด้านการมีความคิดสร้างสรรค์มีความต้องการจำเป็นสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงไกร นามทองใบ (2564) ที่พบว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นความต้องการจำเป็นอันดับแรกในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Harris (2009) ที่ชี้ให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในบริบทการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในยุคปัจจุบัน (Stoll & Temperley, 2009) สอดคล้องกับแนวคิดของ Robinson (2011) ที่เสนอว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21

3. การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พบว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Barr และ Keating (1990) และ Kanaya et al. (2005) โดยเฉพาะการใช้แนวคิด 70:20:10 ในการออกแบบวิธีการพัฒนา ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเป็นหลัก สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Knowles et al., 2015) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mumford et al. (2000) ที่พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ควรเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมที่อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติกร ธรรมกิจวัฒน์ (2562) และ อภิญา โยธายุทธ (2564) ที่พบว่าโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sisk (2001) ที่พบว่าโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ควรออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายและบริบทขององค์กร

4. ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม พบว่าผลการประเมินที่อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาและสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Charney และ Conway (2005) ที่เสนอว่าโปรแกรมการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพต้องตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทการทำงาน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Leithwood et al. (2004) ที่ชี้ให้เห็นว่าโปรแกรมพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลควรมีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริงและส่งต่อการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีข้อค้นพบที่สำคัญดังต่อไปนี้

รูปภาพที่ 1 ข้อค้นพบจากการวิจัย โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1.1 การมีความคิดยืดหยุ่น (Cognitive flexibility) หมายถึง ความสามารถในการปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง

1.2 การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) หมายถึง ความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษา รวมถึงการแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่แปลกใหม่และมีประสิทธิภาพ

1.3 การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision creation) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายในอนาคตของสถานศึกษา รวมถึงการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและร่วมมือกันปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ยังมีช่องว่างระหว่างสภาพ

ปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้สูงขึ้น

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพบว่า องค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุดคือ การมีความคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือ การมีความคิดยืดหยุ่น และการสร้างวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ควรเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

4. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

4.1 หลักการของโปรแกรม ที่เน้นการพัฒนาแบบองค์รวมและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

4.2 วัตถุประสงค์ของโปรแกรม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

4.3 เนื้อหาสาระ แบ่งเป็น 3 โมดูล สอดคล้องกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

4.4 วิธีการพัฒนา ใช้แนวคิด 70:20:10 ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

4.5 การวัดและประเมินผล ที่ครอบคลุมทั้งการประเมินความรู้ ทักษะ และการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง

5. ประสิทธิภาพของโปรแกรม ผลการประเมินโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มเป้าหมายพบว่า โปรแกรมมีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำโปรแกรมไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นลำดับแรก เนื่องจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด การพัฒนาในด้านนี้จะช่วยเสริมสร้างความสามารถของผู้บริหารในการคิดนอกกรอบ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษา นอกจากนี้ ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมที่กระตุ้นให้ผู้บริหารได้ฝึกฝนทักษะการคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ การประกวดนวัตกรรมการบริหาร หรือการจัดทำโครงการพัฒนาโรงเรียนที่ใช้แนวคิดสร้างสรรค์

1.2 ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำโปรแกรมไปใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยอาจจัดให้มีการประเมินผลในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อดูพัฒนาการของผู้บริหารที่ผ่านการอบรมตามโปรแกรม การประเมินควรครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการประเมินผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้ ควรมีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมโปรแกรม เพื่อนำมาปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสร้างเครือข่ายผู้บริหารที่ผ่านการอบรมตามโปรแกรม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional learning community) ด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลของการใช้โปรแกรมที่มีต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยทำการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เปรียบเทียบผลการดำเนินงานของสถานศึกษาก่อนและหลังการใช้โปรแกรม หรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ใช้และไม่ใช้โปรแกรม ตัวแปรที่ควรศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน บรรยายภาคองค์กร ความพึงพอใจในการทำงานของครู การมีส่วนร่วมของชุมชน และนวัตกรรมทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

2.2 ควรมีการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาอื่น ๆ เช่น ระดับมัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษา เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในแต่ละบริบท ซึ่งจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ที่ครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านองค์กร หรือปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงโปรแกรมและกำหนดนโยบายสนับสนุนที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์. (2562). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกรียงไกร นามทองใบ. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2565-2567*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2.
- สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2556). *การพัฒนาวิชาชีพครูสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2*. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2012/7/1860_5273.pdf
- อภิญา โยธายุทธ. (2564). *โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Abdul, K. (2007). *Creative leadership in the global knowledge economy*. University of Cambridge.
- Barr, M. J., & Keating, L. A. (1990). Introduction: Elements of program development. In M. J. Barr, M. L. Upcraft, & Associates (Eds.), *New futures for student affairs: Building a vision for professional leadership and practice* (pp. 1-20). Jossey-Bass.
- Charney, D., & Conway, J. (2005). *The strategic volunteer engagement: A guide for nonprofit and public sector leaders*. Volunteer Canada.

- Dunham, J., & Klafehn, K. A. (1990). Transformational leadership and the nurse executive. *Journal of Nursing Administration*, 20(4), 28-34.
- Harris, A. (2009). Creative leadership: Developing future leaders. *Management in Education*, 23(1), 9-11. <https://doi.org/10.1177/0892020608099076>
- Kanaya, T., Light, D., & Culp, K. M. (2005). Factors influencing outcomes from a technology focused professional development program. *Journal of Research on Technology in Education*, 37(3), 313-329. <https://doi.org/10.1080/15391523.2005.10782439>
- Knowles, M. S., Holton III, E. F., & Swanson, R. A. (2015). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development* (8th ed.). Routledge.
- Leithwood, K., Seashore Louis, K., Anderson, S., & Wahlstrom, K. (2004). *How leadership influences student learning*. The Wallace Foundation.
- Mumford, M. D., Marks, M. A., Connelly, M. S., Zaccaro, S. J., & Reiter-Palmon, R. (2000). Development of leadership skills: Experience and timing. *The Leadership Quarterly*, 11(1), 87-114. [https://doi.org/10.1016/S1048-9843\(99\)00044-2](https://doi.org/10.1016/S1048-9843(99)00044-2)
- Puccio, G. J., Mance, M., & Murdock, M. C. (2011). *Creative leadership: Skills that drive change* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Robinson, K. (2011). *Out of our minds: Learning to be creative*. Capstone Publishing.
- Sisk, D. A. (2001). Creative leadership: A study of middle managers, senior level managers and CEOs. *Gifted Education International*, 15(3), 281-290. <https://doi.org/10.1177/026142940101500306>
- Sternberg, R. J. (2006). The nature of creativity. *Creativity Research Journal*, 18(1), 87-98. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-6616-1_383-2
- Stoll, L., & Temperley, J. (2009). Creative leadership: A challenge of our times. *School Leadership & Management*, 29(1), 65-78. <https://doi.org/10.1080/13632430802646404>

